

Radio-Tagreb DMOT C(RU)
62
Jutarnja dječja emisija dne 1/XI
"Dobro jutro, djeco" - u 7^h 30^m

Josip Ravičić

ZAPIS O ČOVJEKOVOJ SNAZI I VELIČINI

Drugovi, ovaj zapis o životnom putu jednoga velikog čovjeka pripremio sam baš za današnji dan, 1. novembra 1960. A taj životni put tako je zanimljiv i neobičan, da zvuči kao najljepša priča. Pa to i jest priča, samo u njoj nema ništa izmišljenog, sve se dogodilo baš onako, kako sam zapisao. I što je najdivnije: ta istinska priča počinje pred devedeset godina - a traje još i danas, odvija se pred našim očima u svojoj svojoj ljepoti.

Počinjem s pričanjem...

Nekoć davno, pred devedeset godina, baš na dan 1. novembra godine 1870. - došlo na svijet novorođenče, krepak dječčačić, mali Istranin. Njegovo rodno mjesto bilo je malo istarsko naselje uz more; po imenu Kraj, nedaleko od Lovrana. Otac dječčačićev plovio je morima kao brodski strojar, da se onda na dugi niz godina zaposli kod izgradnje Sueskog kanala; djed je također bio moreplovac na jedrenjaku - pa se činilo da će i novorođeni dječčak, kad odraste, provesti svoj život više na morskoj pučini, nego na kopnu.

No, gle, dogodilo se drukčije... Dječčarac rastao uz more, kupajući se i loveći ribe sa svojim vršnjacima; zajedno s njima pohađao je i školu u Lovranu. Svršivši zadnji razred osjetio sklonost za učiteljsko zvanje pa je produžio sa školovanjem na učiteljskoj školi, preparandiji u Kopru. Od dječčarca za nekoliko godina postao mladić snežna tijela i buđna duha; već izrana bio je zadojen ljubavlju za svoju rodnu Istru, a sada se toj ljubavi pridružio još i strah za budućnost Istre.

I doista, mladićev strah bio je opravdan - jer ono, što se događalo širom njegove rodne grude, nije obećavalo ništa dobro. Uaružena tuđinjština - Nijemci i Talijani - bacila se

na Istru, htijući da je s pomoću svoga novca i svoje vlasti nacionalno odredi te da opljačka njezina prirodna bogatstva. U isto vrijeme domaće pučanstvo, ~~naizgled~~ osiromašilo do kraja; stare pomorske porodice propadaju, ogoljeli pučaniin još češće odlazi u Ameriku na rad, trbuhom za kruhom. Dok tako jedni postaju iseljenici - oni prijašnji iseljenici nakon dugogodišnjeg rada u prekomorskim zemljama vraćaju se na rodnu istarsku grad. To su "povratnici"... Vraćaju se ne samo jednako ogoljeli, nego i narušena zdravlja, jer su kapitalistički poslodavci u tuđini iscrpili iz njih teškim radom zadnju kap znoja i snage.

Sve je to mladić gledao, sve jasnije shvaćao događaje oko sebe - i u njemu je brzo sazrela odluka da i sam počne stopama onih rodoljuba, koji su se perom i djelom borili za očuvanje i usidranje narodne svijesti istarskog pučanina. Jedan profesor na preparandiji, rodom iz Primorja, ošinski se brinuo za mladića potičući ga, da svoje snove i osnove pretvori u djelo.

I tako se dogodilo, da je godine 1888. Stampana u novinskom podlistku tršćanske "Naše sloge" pripovijest "Bijednici", prvi književni rad osamnaestogodišnjeg učiteljskog pripravnika.

A sada prekidam pričanje o životu tega mladića; ostavit ćemo ga i preskočiti više od dvadeset godina - pa da ga tek onda iznova potražimo; da vidimo, što je postalo od njega nakon tako dugog razdoblja, što se ispunilo od njegovih snova i osnova.

Dakle - godine 1909, kad sam ja u svome rodnom slavonskom gradiću pohađao zadnji razred osnovne škole, jedan događaj radošno je usudio naše dječje redove. Nama, ondašnjoj mladeži, oduvijek je nedostajalo zanimljivog dječjeg štiva, a naročito takvog štiva, koje bi nam pričalo o životu u raznim krajevima naše domovine. Dječja knjiga u ono doba bila je velika rijetkost, a od časopisa imali smo samo jedan, zvao se "Smilje".

Istoga dana, kad bi "Smilje" prispjelo, njegov sadržaj naprosto smo progutali.

I onda odjednom pojavio se novi dječji časopis, "Mladi Istranin", koji je izlazio u Opatiji. Već njegov prvi broj sasvim nas je zanio i opio, a što dalje, sve žarče smo gutali njegove riječi i sve nestrpljivije iščekivali iduće primjerke. Nisu to više bile priča i bajke iz devetog carstva, nego usbudljiva slika života istarske krajine i njezinog puka. Upoznali smo naše more pa divnu goru Učku, to drevno središte olujnih oblaka; upoznali istarsku krajinu sve do Pule i Trsta: plodnu ravan podno Motovuna, mrku Labinštinu s golemim rudnim blagom, sabačenu "Ćićariju", kamenu Kastavštinu sa starim gradom Kastvom na gorakom bilu... Haj, ala smo uživali čitajući, kako su pobunjeni Kastavci u lokvi nasred mjesta utopili svoga tiranina i mučitelja, kastavskog načelnika, predstavnika tuđinštine i tuđinske vlasti. Vrištali smo od smijeha doznajući na kraju, da je morskog tiranina još i starica Mare boćnula preslicom!

Nekako istodobno doprla je do nas Nascorova knjiga "Voli Jože" - i našom divljenju sa Istru i istarske ljude nije bilo kraja. Slijedeće godine časopis je promijenio svoje ime u "Mladi Hrvat", ali je njegova sadržina ostala jednako privlačna i usbudljiva; ostao je isti glavni urednik i uz njega isti suradnici, dva pjesnika i pripovjedača: Vladimir Nazor i Rikard Katalinić-Jeretov.

A sam glavni urednik te pojednako pisao raznih priča i veselih crtica u svakom broju časopisa - znate li, tko je bio? Onaj nekadašnji mladić a sada već zreo čovjek, četrdesetgodišnjak, širom domovine poznati kulturni radnik, novinar, publicista i književnik. Davno je napustio učiteljsku službu i preuzeo mnogo važniju dužnost: da vodi i upravlja djelovanjem "Ćirilca".

~~Metodeske družbe", značajne narodne ustanove za podizanje hrvatskih škola u Istri i širenje prosvjete.~~ Do tada je već bio napisao nekoliko romana, mnogo novela, članaka i reportaža, iznoseći u svim tim radovima život istarskog pučanina: mornara, ribara, orača i kopača, iseljenika u prekomorske zemlje te povratnika na rodnu grudu. Njegova prva drama "Zimsko sunce" već je prikazana u Zagrebu i mnogim drugim pozornicama, uzbuđujući patriotske duhove i pobuđujući ih na aktivno učešće u borbi za narodna prava i narodnu svijest istarskog pučanina.

Jednom riječju: Viktor Car-Emin, nekadašnji čak koparske preporandije, oživotvorio je svoje mladenačke snove i osnove! No iako su snovi ostvareni, on sam nije mogao ni slutiti, da je sve njegovo dosadašnje djelo tek prvi zalet, da ga tek čeka najdulji i najteži komad puta u budućnost....

Opet ćemo preskočiti jedno vremensko razdoblje - ovoga puta čitavih pedeset godina pola stoljeća! Evo nas u današnjici, u jeseni ove godine 1960! Dnevna štampa i časopisi već donose prikaze o životu i radu velikog čovjeka, nacionalnog borca, kulturnog i književnog radnika Viktora Cara-Emina uoči njegove devedesete godišnjice. Možda ćete pomisliti: potpuno orenuo starac, koji nemoćno traje dane između četiri zida... Varate se, jer taj devedesetgodišnjak i danas svakodnevno korača opatijskim ulicama podno Uškinih obronaka, u pratnji svoje životne drugarice. Nije još ispustio ni pero iz ruke, a nije zaboravio ni na vas, današnje najmlađe generacije. Još je u njemu živ onaj isti Car-Emin, urednik "Mladog Istranina" i "Mladog Hrvata", koji je pred pola stoljeća ondašnjoj djeci, vašim djedovima i bakama, usađivao u srce ljubav za domovinu, a naročito za njezinu pokrajinu Istru, vjekovima

izloženu najezdi tuđinštine. Ta zar niste u ovogodišnjem jubilarnom septembarskom broju vašeg časopisa "Radost" našli i njegov prilog, priču "Na brodu Sisolu". To je pozdrav Cara-Emina vama, najmlađim generacijama.

A kakav je bio životni put Cara-Emina u tih prošlih pedeset godina? Prvi svjetski rat, talijanska okupacija Istre, Carovo iseljenje u primorsko granično područje, da se kasnije opet vrati u Istru, u žarište nacionalne borbe. Godine 1929. ponovno iseljenje na Sušak, gdje će ostati do kraja drugog svjetskog rata - i onda konačni povratak, ne ovoga puta u oslobođenu, socijalističku Istru, da u slobodi dovrši ostvarenje svojih mladenačkih snova i osnova. Njegovo književno i publicističko djelo naraslo je do golemih razmjera; milijuni riječi, stotine hiljada rečenica - i svaka rečenica promišljena, procjeđana, nabijena snagom, posvećena mrtvima.

Devedeset godina života i više od sedamdeset godina književnog, nacionalnog i kulturnog djelovanja... Zar to nije veličanstvena slika čovjekove snage i veličine! I zato Viktoru Caru-Eminu za njegov devedeseti rođendan cijeli naš narod iskazuje svoje divljenje i štovanje.

...